HOOFDSTUK 6

Ruilen over de tijd: huishouden, overheid en pensioen

Economie · havo 5

IN DIT HOOFDSTUK LEER JE:

Voorraad, stroom en huishoudbalans

Sparen, lenen en claims op productie

Nominale rente, inflatie en onzekerheid

Hoofdstukoverzicht

Centraal examen · E1, E2, E3, A

Je leert hoe inkomen per periode samenhangt met vermogen op een tijdstip. Je onderzoekt sparen, lenen, een fictieve hypotheek, een overheidsbegroting en pensioenfinanciering. Alle bedragen en regelingen zijn eigen oefengegevens. Noteer bij iedere berekening de periode, de eenheid en of je geldbedragen of koopkracht bedoelt.

In dit hoofdstuk leer je:

6.1 Voorraad, stroom en huishoudbalans

Ik kan kasstromen en een balans onderscheiden en berekenen hoe sparen en aflossen het nettovermogen veranderen.

6.2 Sparen, lenen en claims op productie

Ik kan keuzes over levensfasen en tijdsvoorkeur verbinden met huidige en toekomstige consumptie en productie.

6.3 Nominale rente, inflatie en onzekerheid

Ik kan rente en koopkracht berekenen en de invloed van rente, inflatie, conjunctuur en vertrouwen op sparen en lenen uitleggen.

6.4 Hypotheek, rente en woningrisico

Ik kan een woningaankoop met lening op een balans zetten en rente, aflossing, onderpand en risico onderscheiden.

6.5 Overheidsbegroting en overheidsschuld

Ik kan ontvangsten en uitgaven classificeren, het saldo en schuldverloop bepalen en uitgestelde belastingheffing uitleggen.

6.6 Omslag en kapitaaldekking bij pensioen

Ik kan pensioenfinanciering en de dilemma’s van omslag en kapitaaldekking met demografie, rendement en koopkracht verklaren.

Test jezelf · 6

Werk zonder hints of antwoordmodellen. Gebruik alleen de nieuwe toetsbronnen die bij de vragen staan. Richttijd: 55 minuten. De toets telt 31 punten. Noteer bij berekeningen formule, invulling en eenheid; leg bij verklaringen de oorzaak-gevolgstappen uit. Een gewone rekenmachine mag. De modellen staan apart in het antwoordenboek.

Gebruik de antwoorden pas na het maken. Beoordeel open antwoorden met de criteria; een goede formulering kan verschillen van het model.

Bron EC06-T · Toets: huishouden Blom

Fictieve HELDER-oefengegevens · Oorspronkelijke context voor HELDER. Bedragen, personen, instellingen en landen zijn fictief tenzij anders vermeld.

(1) Alle gegevens van huishouden Blom zijn fictief. De woningwaarde blijft gedurende het jaar gelijk; alle kasstromen zijn iedere maand gelijk. Het huishouden zet wat na de genoemde kasuitgaven overblijft op zijn bankrekening. Er zijn geen andere transacties, kosten of balansposten. Aflossing is geen consumptie of rente.

(2) Een aparte spaarcasus begint met € 8.000 op 1 januari. Nominale rente is 2% over het jaar; het prijsniveau stijgt 3% in hetzelfde jaar. Geen stortingen, opnames, kosten of belastingen. Het nieuwe saldo krijgt zijn rente aan het einde van het jaar. In een leenvariant koopt een huishouden een nu nieuw geproduceerde warmtepomp en betaalt het later uit inkomen rente en aflossing.

(3) Een bestaande woning wordt in een aparte situatie als onderpand gebruikt. De waarde van het huis daalt tot beneden de resterende schuld. De hypotheekgever zegt dat hij daarom nooit meer hoeft af te lossen. Neem geen juridisch bijzondere regeling aan: in deze economische oefencasus blijven de afgesproken schuld en aflossingen bestaan.

Balans Blom op 1 januari

Post	Bedrag (€)
Banktegoed	7500
Woningwaarde	280000
Hypotheekschuld	220000

Kasstromen Blom

Post	€ per maand
Inkomen	4200
Consumptieve uitgaven	3200
Rente	200
Aflossing	300

Bron EC06-U · Toets: Zilverland en pensioen

Fictieve HELDER-oefengegevens · Oorspronkelijke context voor HELDER. Bedragen, personen, instellingen en landen zijn fictief tenzij anders vermeld.

(1) Zilverland is een fictieve geconsolideerde overheid inclusief sociale fondsen. De jaarontvangsten zijn directe belastingen 70, indirecte belastingen 50, sociale premies 30 en dividend 5 miljard euro. De jaaruitgaven zijn overheidsconsumptie 65, overheidsinvesteringen 25, overdrachten 50, subsidies 10 en rente 8 miljard euro. De schuld is op 1 januari 180 miljard euro. Het tekort wordt volledig met nieuwe schuld gefinancierd; andere financieringsoperaties ontbreken.

(2) Het bbp stijgt van 400 miljard euro vorig jaar naar 420 miljard euro dit jaar. De overheid betaalt leraren voor hun onderwijsdiensten, bouwt een nieuwe tunnel, verstrekt een sociale uitkering en ontvangt dividend van een bedrijf waarvan zij aandeelhouder is. Alle posten zijn fictief.

(3) Een pensioenregeling betaalt ieder jaar de lopende pensioenen uit bijdragen van de 9.000 werkenden van datzelfde jaar. Er zijn 3.000 gepensioneerden; ieder ontvangt € 16.000 per jaar. Er zijn geen reserves, andere inkomsten of uitvoeringskosten, en alle werkenden dragen hetzelfde bedrag bij. Een andere regeling bouwt juist vooraf een belegd vermogen op voor latere pensioenen. In die regeling dalen beleggingswaarden terwijl de gegeven nominale verplichtingen gelijk blijven.

Vragen

1 Bereken met T het nettovermogen op 1 januari en de maandelijkse banktoevoeging. Benoem het verschil tussen de eenheden.

Bron: EC06-T · 3 punten

2 Bereken voor T de hypotheekschuld en het nettovermogen aan het einde van het jaar; controleer de vermogensstijging met het niet geconsumeerde inkomen na rente.

Bron: EC06-T · 3 punten

3 Verklaar in de leenvariant van T hoe een nieuw geproduceerde warmtepomp consumptie/besteding en productie over de tijd met elkaar verbindt.

Bron: EC06-T · 2 punten

4 Een huishouden spaart nu voor zorgdiensten na pensionering. Waarom is dat een claim op toekomstige productie en geen voorraad van die zorg?

2 punten

5 Bereken in de spaarcasus van T het nominale eindsaldo en de reële eindwaarde. Rond af op centen en geef de richting van koopkracht.

Bron: EC06-T · 3 punten

6 Een huishouden verwacht minder inkomenszekerheid en tegelijk een lager inkomen. Verklaar waarom het meer wil sparen maar niet noodzakelijk meer kan sparen.

2 punten

7 Beoordeel in de onderpandcasus van T de claim dat een lagere woningwaarde de aflossingsplicht economisch vanzelf laat verdwijnen.

Bron: EC06-T · 2 punten

8 Een fictieve hypotheek bedraagt € 150.000. De maandrente is de jaarrente van 4,8% gedeeld door 12; de vaste aflossing is € 250. Bereken de eerste maandrente, totale betaling en resterende schuld.

3 punten

9 Bereken in U het begrotingssaldo en de eindschuld. Leg uit waarom lenen uitgestelde financiering en geen gratis besteding is.

Bron: EC06-U · 3 punten

10 Classificeer in U betaling voor lerarendiensten, een nieuwe tunnel, een sociale uitkering en ontvangen dividend. Benoem welke post direct duurzaam publiek kapitaal vormt.

Bron: EC06-U · 2 punten

11 Benoem het pensioenstelsel met lopende bijdragen in U en bereken de jaarlijkse bijdrage per werkende op centen.

Bron: EC06-U · 3 punten

12 Leg uit welk risico zichtbaar wordt in de andere pensioenregeling van U en waarom dit verschilt van een dalend aantal premiebetalers bij omslag.

Bron: EC06-U · 3 punten